

Соломія Гнот

канд. іст. н.,

доцент кафедри гуманітарних дисциплін,

Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського

НІЧОГО В ЖИТТІ НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ ВИПАДКОВО

**СВОЇ СПОГАДИ ПРИСВЯЧУЮ 85-Й РІЧНИЦІ
З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ВАЛЕНТИНА МОРОЗА**

У нашому житті трапляються різні події, зустрічаємо багатьох людей. Кожна зустріч і знайомство накладає певний відбиток, служить певною метою. Іноді контакти між людьми стають поштовхом для усвідомлення себе і свого місця у цьому світі, а іноді – щоб підбадьорити і навіть змінити напрям нашого життя.

Моє знайомство з Валентином Морозом розпочалося у 1990 роках, коли я закінчувала середню школу і прочитала його твір «Серед снігів». Найбільше вразили тоді глибина творчого мислення автора, його неповторний стиль і підхід до висвітлення подій. Із прочитаного зробила виписки, які справили на мене глибоке враження і якими користуюся сьогодні.

У своєму творі Валентин Мороз наголошував на тонких моральних проблемах, які стояли перед суспільством у різні періоди: «Девальвація слова – основна моральна проблема, яку залишила по собі сталінська доба». Історик зазначав: «Найбільша таємниця сталінської доби полягала в тому, що, незважаючи на «потрясаючі клятви» у «відданості», «вірності», «готовості», вона не мала нічого, крім нігіліста – людини, яка не вірила ні в що». «Кожна епоха мала таких будителів, що відроджували слова і поняття після девальвації, надавали їм знову живого змісту. Моральне омертвіння спричинилося не лише «культами» на зразок сталінського. Воно настає періодично в міру того, як духовність старіє, вичерпує себе і вкривається зроговілим панцером». Автор підкреслював важливість місії дисидентів-шістдесятників,

духовної еліти нації, окрилених іскрою одержимості: «Це й була місія шестидесятників: принести в замерзлу українську дійсність іскру одержимості». Валентин Мороз вважав дисидентів значною рушійною силою суспільного прогресу, здатною вносити позитивні зміни: «Кожне слово їх палахкотило одержимістю, фанатичною ненавистю до холодних і слизьких, фанатичним бажанням прискорити кінець льодовиковому періодові на Україні». Історик висунув і своє бачення майбутнього: «Українське відродження потребує людей нової якості, аристократів духу. Ми звикли по-плебейському реготати над словом «шляхта» і забули, що від нього походить також «шляхетність». Найбільше лихо України в тому, що постійні лихоліття зробили нас нацією плебеїв. А будівничі, елітарні якості може мати тільки аристократ». Валентин Мороз дорікає українцям у пасивності: «З давніх-давен великою помилкою України є те, що ми тільки боронимось і ніде не висуваємо претензій. Інші не бояться висувати». Звісно, що такого уроку історії мені ще ніхто не читав. Це був новий погляд на події, погляд Валентина Мороза.

Моє перше особисте знайомство з Валентином Яковичем відбулося 2003 року у стінах Львівської телерадіокомпанії. Колега-редактор відділу інформації відрекомендував мені Валентина Мороза – невисокого сивочолого чоловіка, який люб'язно усміхнувся і потиснув руку. Історик з приємністю приходив на обласне радіо, знайомив громадськість зі своїм поглядом на минулі та сучасні події.

Ближче я познайомилася з Валентином Яковичем, працюючи поряд з ним на кафедрі гуманітарних дисциплін Львівського державного університету фізичної культури. Місце своєї праці професор жартома називав кафедрою «гуманітарної допомоги». Серед щоденних обов'язків викладачів було читання лекцій та проведення семінарських занять серед студентів стаціонарної та заочної форм навчання. Неодмінним атрибутом Валентина Мороза була карта України. З нею та кількома книгами, ретельно дібраними за темою лекції, професор приходив до студентів. Викладав предмет «Історія України» цікаво, захоплював молодь біографічними подробицями історичних персон, жартував. Часто їздив на рідну Волинь, відвідував Карпати та далеку сторону, яка була частиною його «нерадянського» життя. Студентам чітко повідомляв, у який період його не буде. Для колег умів знайти вдалу

характеристику, добирав і відповідні прізвиська викладачам. Ніколи не дозволяв собі принижувати людину та її гідність.

Волинська історія була улюбленою темою наших розмов, бо мій дідусь, як і Валентин Мороз, були уродженцями цього мальовничого синьоокого краю. Рідні села Валентина Яковича Холонів та мого дідуся Квасів розміщені недалеко одне від одного в Горохівському районі. З цікавістю професор сприймав інформацію про долю нашої родини, яка зазнала репресій і фізичної розправи 1940 року з боку радянської влади. Як з'ясувалося згодом, він знав моїх предків.

Валентин Якович із сумом говорив про те, що волинян нищили монгольські орди, поляки, дикі московські війська, однак зламати нікому не вдалося. Волинська впертість, довготерпелівість та любов до своєї землі у вихорі цих подій ще більше загартувалися та зміцніли. Професор проводив паралелі із сучасністю і стверджував, що сьогодні в українському суспільстві є інтелігенція та «гендельменція», остання вважає себе високоосвіченою у справі «купи-продай».

У листопаді 2018 року, на останній зустрічі з викладачами та студентами Львівського державного університету фізичної культури, Валентин Якович зробив свій політичний прогноз щодо майбутнього Росії. Він, зокрема, зазначив, що Російська федерація незабаром розвалиться. Про це свідчать процеси, які вже відбуваються всередині цієї країни...

Сьогодні ми повинні уважно прислухатися до уроків історії від Валентина Мороза і бути вдячними за них. А тим, хто вже ніколи не зможе відвідати лекції професора, рекомендую прочитати його багаторічну працю – книгу «Україна у двадцятому столітті» у трьох томах (Львів: Ліга-Прес, 2012. – Кн. 1; 2014. – Кн. 2; 2016. – Кн. 3).